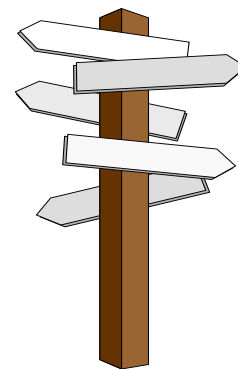

Útjelző

2003 JÚNIUS

Az E.K.E. Bánsági Osztályának ismertetője

III. évf. 9. sz.

Természetbarátok

euróregiós együttműködése

Az EKE Bánsági Osztálya kezdeményezésére, a temesvári Megyeháza tanácsstermében megtartott nemzetközi találkozón, együttműködési szerződést írt alá a Duna-Körös-Maros-Tisza Euróregió területén tevékenykedő 20 természetbarát egyesület.

A szervező EKE Bánsági Osztálya élve az alkalommal, délbánsági autóbussz-kirándulásra hívta meg a résztvevő civil szervezeteket, amely a Temesvár – Oravicabánya – Al-Duna – Kazán-szoros – Orsova – Herkulesfürdő – Buziásfürdő útvonalat követte.

A három nyelven (románul, magyarul és szerbül) megfogalmazott protokollumba foglaltak szerint az együttműködés célja a régió természeti és kulturális örökségének megismerése és megőrzése. Az aláíró szervezetek megegyeztek abban, hogy létrehozzák a régió természetjáróinak közös adatbázisát és információs hálózatát, részt vesznek egymás rendezvényein és egymás megismerését célzó nyári táborokat szerveznek.

A tizennégy hazai, öt magyarországi és egy szerbiai turistaegyesületet képviselő közel száz résztvevőnek a kétnapos túra során alkalma nyílt a nemzetközi turizmus szempontjából még „szűz” terület természeti csodáival – de egymással is – jobban megismerkedni, a jövőbeli együttműködést megalapozni. A résztvevők legközelebbi találkozójukat július elejére, a Makói határmenti turista találkozó idejére beszélték meg. **(Pataki Zoltán)**

Természetbarátok a tanácsasztal körül (foto: Perei Árpád)

(Pálkovács István írásának folytatása a 4. oldalról)

A Bach-korszakban, valamint a dualizmus alatt Versec is elindult a lendületes fejlődés útján. A mezőgazdaság mellett fejlődésnek indult az ipar is. Ami a mezőgazdaságot illeti, főleg a szőlőtermesztés volt jellemző a vidékre, így Versecre is. 1873-ban például, a bécsi vilákiállításon a világ legtekintélyesebb bortermelő helyének nevezték Versecet. Ekkor az évi bortermelés elérte az 1.000.000 alsó-ausztriai akót. Ezt a termelést torpedózta meg az 1880-tól fellépő filoxéra, amely következtében kihaltak a verseci szőlők és így – míg 1873-ban 12.000 holdon termelt a szőlő – 1887-ben már csupán 17 hold volt betelepítve az újfajta amerikai szőlővel, amely ellenálló volt a filoxerával szemben. Ezek után újra fellendült a szőlőtermesztés úgy, hogy 1911-re a szőlővel betelepített terület elérte a 4.311 holdat.

A szőlőtermesztés mellett ezekben az években meghonosodott a gabonatermesztés, valamint a nagy hagyományokra visszatekintő selyemhernyó tenyésztés. A XVIII. És XIX. Században Versec volt a bányászati selyemhernyó tenyésztés központja. Az állattenyésztés is fellendült, főleg a verseci lovak voltak híresek.

Ami az ipari tevékenységet illeti az is a szőlőtermesztés következményeként indult: itt működött két konyak és egy vegyészeti gyár, egy szeszgyár. Ezek mellett 1870-80-as években létesültek: a gépgyár, a keményítőgyár és a gőzmalom.

Hatalmas lendületet vett a kereskedelem, miután a tevékenység átkerült a folyami szállításról az 1858-ban megépített vasútra.

Hamarosan vasút kötötte össze Versecet Nagybecskerekkel, Kevevárával, Pancsovával valamint Lugossal (Magyar Delvidéki Vasút). Ekkor épültek a kövezett utak is.

A város is kiépült. 1856-60-ban épült az új városháza, 1860-63-ban a római katolikus parokiális templom, 1854-ben a német tanítóképző, nyomda, lakóépületek. 1900-ban a városban 4.076 lakóház volt, 25.199 lakossal, amelyek közül 2.635 volt magyar, 13.387 német, 8.112 szerb és 753 román.

A városban működött egy főreáliskola, két polgári leányiskola (egy községi és egy magán), nyilvános könyvtár, három magán kölcsönkönyvtár, hat könyvtár, négy könyvnyomda, városi múzeum, harmincöt egyesület és testület kulturális, társadalmi és emberbaráti céllal. Legrégibb volt az 1858-ban létrejött Polgári Lövész Társulat, valamint az 1861-ben létrehozott Férfidalárda.

Megtekintendő: Városháza (épült 1861-ben, gótikus stílusban), püspöki palota (épült 1759-ben, barokk stílusban), szerb székesegyház (épült 1783-85-ben), római katolikus parokiális templom (épült 1860-63-ban, gótikus stílusban), Concordia (épült 1846-ban), Honvédelemkő (emelték 1892-ben a volt Andrassy-sétányon), Városkert (Délmagyarország legrégebb nyilvános parkja).

A környéken: Kápolnahegy (252 méter) a Városkerttől ½ órára Szent Kereszthez kápolnával (épült 1720-ban). Búcsúhely, május 13-án Kereszt feltalálása és szeptember 14-én Kereszt Felmagasztalása napján. Várhegy – Varsócz vára (verseci kúla) donjonja (407 méter).

Murphy

szerint:

- Nincs rossz túra, csak bamba útítársak vannak.
- Túrán mosakodni luxus, túratársat szagolni perverzítés.
- Eltévedni csak turista tud, a jó túrázó ezt meg is tudja magyarázni.

2003 április 1. és június 30. közötti EKE túrák, kirándulások és rendezvények

2003 április 8	Videovetítés	A Temesvár-i Magyar Ház Civil termében	Ohánovics Miklós és Benkő József	25	résztevő
2003 április 12	Gyalogtúra	(Temesvár – Niczkyfalva) – Pogányos patak völgye – Végvár – (és vissza)	Túravezető Benkő József	18	résztevő
2003 április 30	Hegytúra	(Temesvár – Vasiova) – Vertóbia tó – Németboksa – (és vissza)	Túravezető: Illés Mihály	4	résztevő
2003 május 1	Gyalog- és kerékpártúra + majális	(Temesvár – Temesság) – Gyiroki erdő – Temespart – (és vissza)	Túravezető: G. Szabó László	12	résztevő
2003 május 10 - 11	Autóbuszkirándulás (DKMT turistatálalkozó)	Temesvár – Oravicabánya – Újmoldova – Kazánszoros – Orsova – Herkulesfürdő – Cezna szurdokvölgy – Herkulesfürdő – Lugos – Buziásfürdő – Temesvár	Túravezető: G. Szabó László	82	résztevő
2003 június 7	Kerékpártúra	Temesvár – Győröd – Temesremete – Bükkfalva – Újbázos – Óbázos – Temespart – Albina-i terasz – Újmosnica – Temesvár	Túravezető: Illés Mihály	2	résztevő

Természetvédelmi területeink

A Kazánszoros

A Pallas Nagylexikon oldalain még ezt olvashatjuk az Európát átszelő folyam eme szakaszáról: „A Duna itt szorul össze legkeskenyebbre s ezen, K. név alatt ismeretes szoros 11 km.-nyire húzódik DNy-ról ÉK-felé. A 600 méternyi széles folyam medre Plavisevicán alul a baloldalon emelkedő Sukár mare-hegy (314 m.) által eleintén felére, majd a mederből kiemelkedő Kalnik-sziklánál 186 méterre szoríttatik össze, valóságos sziklakaput képezve a szerb parton emelkedő Miroc planinával (324 méter).”

De ez tulajdonképpen a ma Nagy-Kazán néven ismert, Dubova és Plavisevița között húzódó 3,8 kilométernyi szakaszt írja le, melynek hosszában a Duna szélessége 200 – 350 méter között váltakozik. Ám alighogy szuszsan egyet a folyam, még mielőtt Ogradena elé érne, újabb sziklakemény megpobáztatás vár rá: a Kis-Kazán. Itt 150 – 350 méter között váltakozik a megszorult vízár szélessége, 3,6 kilométeren keresztül.

Ezt a két, összesen 350 hektárnyi de nem összefüggő térséget nyilvánították természetvédelmi területté a Mehedinț Megyei Tanács 18/1980 számú rendelete alapján. Valószínűleg nemzeti parknak kikiáltani nem tartották illdomosnak, mivel egy szoroshoz ugye két hegy kell és ez esetben a “másik” mindkét alkalommal a szomszéd Szerbia területén van. Aki azonban ismeri a táj, valamint az itt fellelhető állat- és növényvilág értékét, bizonyára kevesli a besorolás általi törvényadta védelmet.

A karsztikus jelleg lépten-nyomon fellelhető, hol erőteljesen uralva a felszínt mint a Kis-Kazán esetében, hol rejtetten – például zombolyok alakjában – főleg a Nagy-Kazán környékén. A föld mélye pedig barlangokat

A Kis-Kazán (foto: Perei Árpád)

A Nagy-Kazán (foto: Perei Árpád)

rejteget, melyekből eddig hetet azonosítottak. Közülük a leghíresebb a Poncova barlang, melynek bejárata közelében az azonos nevű patak egy rövid és vad szurdokvölgyet valamint egy természetes 6 – 8 méter magas és 25 méter hosszú természetes hidat kreált a sziklába az idők során. Maga a barlang 1666 méter hosszú és miután átfúrja magát a Ciucanul Mare (Nagy Sukár) hegy alatt, nyugalmat a Duna medrében lel magának.

A növényvilágra könnyen átláthatóan a szub-mediterrán és a közép-európai jelleg keveredése a jellemző. A meredélyek lábainál a bükk európai (*Fagus silvatica*), krími (*Fagus taurica*) és keleti (*Fagus orientalis*) váltják egymást, de fellelhetőek a gyertyán, a kőris, a mezei juhar vagy más néven háromkaréjos juhar (*Acer monspessulanum*) kazánszorosi változatai is. A naposabb területeken a cserfa, a tölgygel és a vadorgonával alkot eredeti egyveleget, míg az árnyékosabb helyeken – mindössze 120 méter tengerszint fölötti magasságban – megél a tiszafa (*Taxus baccata*), melyet itt a védett fajok között tartanak számon. A rezervátum egyéb óvott növényei között megtalálhatjuk a tulipánt (*Tulipa hungarica*), a szirti nősziromot (*Iris reichenbachii*), a vörös szappanfűvet (*Saponaria glutinosa*) és az árvalányhaját (*Stipa danubialis*).

Ami a faunát illeti, elsősorban a kétélűek – teknősbéka (*Testudo hermanni*) és szarvasvipera (*Vipera ammodytes*) – jelenléte érdemel különösebb figyelmet. Ezek számának felmérésére valamint habitusuknak tanulmányozására jelenleg is egy átfogó kutató tevékenység kezdődött, mely az Európai Unió „Life III” programja keretében és finanszírozásával zajlik. Bizony.

Lehet, hogy már megérkeztünk ?

Illés Mihály

Szeptember derekán a szerbiai bánság egyik jelentős városába, Versecre látogatunk. Ebből az alkalomból gyűjtjük a hasznos tudnivalókat.

Versec története 1900-ig

A török uralom felszámolásakor, 1717-ben, 70 háza volt. Ekkor kerületi székhely lett. Az új osztrák hatalom az elnéptelenedett helységbe moselvidéki németeket telepített akik külön falut alapítottak, a szerbektől lakott falu mellett. A németek három utcában helyezkedtek el amelyek számozva voltak: 1-es számú utca (a későbbi Petőfi utca), a 2-es számú utca (a későbbi Feketetemplomi út), valamint a 3-as számú utca (a későbbi Ostheimer utca). A két különálló falu között – Német Versec és Szerb Versec – volt a kincstári tisztartásági épület (a későbbi Ansrácssétány helyén) s a kerületi magtár épülete. A szerb község előljáróját knéz-nek, a németét schultheis-nek nevezték. A letelepített németek földet is kaptak, amelyen főleg szőlőtermesztéssel foglalkoztak.

1723-ban alapították a római katolikus parókiát, 1727-ben az iskolát.

A kötemplom 1728-ban épült.

A helysége(ke)t a XVIII. Században több szerencsétlenség érte. Az 1738 – 39-es osztrák-török háború alkalmával románok megtámadják, feldűlják és kirabolják. 1739-ben pestis pusztítja a lakosokat, amely elmúltának emlékére épült a Szent Rókus kápolna.

1749-ben Georgievich püspök visszahelyezi a püspöki széket Versecre. Ennek következtében számos szerb települ a községbe. 1759-ben épült a püspöki székház. 1761-ben építette Nikolics Elek az Alexi-templomot.

1773-ban épült a kincstári selyemgyár.

1776-ban 700 házával, Versec a tartomány legnépesebb településévé nőtte ki magát.

1779-ben, miután megszűnik a Temesi Bánság, csatolják Magyarországhoz és ennek keretében Temes vármegye része lesz. 1792-ben már 8.400 lakosa van, ezek közül 3.140 római katolikus, 5.212 görög keleti, 5 evangélikus és 45 izraelita vallású.

A két Versec 1795-ben egyesült. A rohamosan fejlődő helység 1804 január 27-én lett mezőváros, majd 1817 október 9-én elnyeri a szabad királyi város rangot. A XIX. Század első felére esik a mezőgazdaság mellett a kézműipar kifejlődése. Ekkor alakulnak a céhek – 6 német, 7 szerb – és 1845-ben már ipartársulat is létrejön.

Madártávlatból a mai Versec

Mégis Versec megtartotta bortermelő jellegét, hírnevét. 1830-ban 4.500 hold szőlősben (plusz 3.500 hold szőlős a környező falvakban), 300.000 akó bort állítottak elő, így első helyre került mint bortermelő vidék, megelőzve a budaiakat is.

1848-ban Versecen összpontosították a magyar csapatokat, amelyeket az Alibunáron gyülekező szerbek ellen vetettek be. Július 11-én a szerbek megtámadják Versecet – az ottani csapatok, Blomberg vezetésével visszaverik a támadást. Később Vukovics Sebő kormánybiztos intézi Versec sorsát is. Októberben, miután Rukavina – Temesvár kapitánya – felmondja a magyar kormány iránti engedelmességet, Temes vármegye székhelyét Versecre helyezi a kormány. A tábornok Damjanich János – akkor még alezredes – vette át. Ide jött Rózsa Sándor is csapatával.

November 9-én a Versecen táborozók megsemmisítik a temesőri szerb tábornokot. Túlkapásai miatt feloszlatják Rózsa Sándor csapatát. December 12-én Damjanich – immár ezredes – bevette Alibunárt és visszaverte a jarkováci éjjeli támadást. December 29-én Kiss Ernő Zichyfalváról indulva, január 3-án Pancsovát támadta sikertelenül.

Január 17-én közlik Watz Mihály verseci polgármesterrel, hogy az ott tartózkodó magyar csapatokat Szegedre rendelik. Ezek január 19-én el is hagyják Versecet. A bevonuló szerb csapatok odbort hoznak létre Versecen. Ez az új rend 1849 május 3-ig állt fenn, amikor Bem felszabadítja a várost. Világos után a város vezetői augusztus 12-én vetik alá magukat a császári kormánynak.

Pálkovács István

(folytatás második oldalon)

**Útjelző – Az Erdélyi Kárpát Egyesület Bánsági Osztályának negyedévenként megjelenő ismertetője * Szerkeszti: Illés Mihály *
www.ekeban.home.ro e - mail: utjelzo@ekeban.ro**